

Zbigniew Syska

Kalendarium Duszpasterstwa Świata Pracy w Gorzowie Wlkp. od stycznia 1986 do czerwca 1988

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 15, 137-163

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zbigniew Syska
Gorzów

Kalendarium Duszpasterstwa Świata Pracy w Gorzowie Wlkp. od stycznia 1986 do czerwca 1988

Uwagi wstępne

W 2004 r. podczas spotkania w Klubie Inteligencji Katolickiej w Gorzowie z panią Teresą Klimek dowiedziałem się, że prowadziła własne zapiski ze spotkań Duszpasterstwa Świata Pracy¹ w Gorzowie, którego nawiasem mówiąc była aktywnym działaczem. Notatki mieszczące się w dwóch niepozornie wyglądających zeszytach szesnastokartkowych w kratkę szczęśliwie przetrwały liczne przeszukania i rewizje w mieszkaniu u państwa Klimków.² Zapiski w formie krótkich notatek były prowadzone bardzo systematycznie od początku istnienia duszpasterstwa, tj. od stycznia 1986 aż do kwietnia 1988 r. Obejmowały również inne wydarzenia, które w tamtym czasie pani T. Klimek uznała za ważne dla tego środowiska. Kalendarium zawiera nie tylko zapiski pani Teresy z tamtego okresu (w trakcie trzykrotnych spotkań nad tym materiałem zostały poddane tylko nieznacznej obróbce stylistycznej przez samą autorkę notatek), ale także opisy wydarzeń uzupełnione przeze mnie w oparciu o informacje zamieszczane w podziemnym piśmie „Feniks”. Zapiski wydarzeń prowadzone przez T. Klimek kończą się na 4 kwietnia 1988 r., wynikało to z tego – jak sama przyznaje – ze zmian, jakie zaszły w Gorzowie. Od 12 stycznia 1988 zaczęła działać, powołana na wniosek podziemnej Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność”, **jawna Rada Regionu NSZZ „Solidarność”**, dlatego też centrum społecznej aktywności stał się ten organ związkowy. Chcąc uzupełnić kalendarium o dalszą działalność Duszpasterstwa Świata Pracy, przejrzałem prasę drugiego obiegu z tamtego okresu i znalazłem tylko jedną informację o spotkaniu duszpasterstwa 5 czerwca 1988 r.³ Jest to prawdopodobnie ostatnie udokumentowane spotkanie Duszpasterstwa Ludzi Pracy w Gorzowie.

Rok – 1986

5.01.1986 o godz. 13.00 w Białym Kościele uroczystą mszą św. zainaugurowana została działalność Duszpasterstwa Świata Pracy. Tradycyjnie o tej porze roku odbywała się msza połączona z opłatkiem dla wszystkich internowanych i więzionych za działalność

1 Początkowo posługiwano się nazwą Duszpasterstwo Świata Pracy, by w późniejszym czasie zmienić nazwę na Duszpasterstwo Ludzi Pracy, obie nazwy duszpasterstwa były używane w środowisku gorzowskim zamiennie.

2 Jak podaje p. T. Klimek przechowywane były w skrytce pod barkiem w meblościance.

3 Tekst o tym spotkaniu zamieszczony jest w *Feniksie*, nr 170 z 13 czerwca 1988 r.

związkową, obecnie ta tradycyjna msza rozpoczęła działalność Duszpasterstwa. Mszę odprawił biskup Paweł Socha, w koncelebrze uczestniczyli również: o. Dariusz Sosnowski i ks. Witold Andrzejewski. Homilię nt. *Zadania jakie stoją przed światem pracy*⁴ wygłosił biskup Paweł Socha. Po mszy odbyło się spotkanie dla wszystkich zainteresowanych udziałem w pracach Duszpasterstwa, połączone z opłatkami; uczestniczyło ok. 100 osób.

02.02.1986 II Spotkanie Duszpasterstwa Świata Pracy. Msza św. była odprawiona przez o. Dariusza Sosnowskiego, wygłosił także homilię. W Białym Kościółku po mszy św. spotkanie, na którym Władysław Klimek wygłosił prelekcję nt. *Człowiek istotą społeczną*. Obecnych ok. 70 osób. Dyskusja na temat przyszłych spotkań i zgłoszenie tematów.

02.03.1986 III Spotkanie Duszpasterstwa Świata Pracy. Msza św. odprawiona przez o. Andrzeja (także homilia) w Białym Kościółku. Po mszy prelekcja nt. *Ludzie ludziom bliscy*, którą wygłosiła Teresa Klimek. Na tym spotkaniu dokonano wyboru rady Duszpasterstwa Świata Pracy: skład rady: Edward Borowski, Henryk Cieślak, Teresa Klimek, Kazimierz Kołodziej, Jerzy Korsak, Julian Leśkiewicz, Elżbieta Łukszo, Jadwiga Ostrowska, Józef Wielecki, Wojciech Wróblewski.

09.03 – 13.03 1986 Rekolekcje dla Duszpasterstwa Świata Pracy, prowadził je ks. Henryk Jankowski.

26.03.1986 Spotkanie Rady Duszpasterstwa Świata Pracy, na którym ustalono m. in. najbliższy termin spotkania całego Duszpasterstwa.

06.04.86 (niedziela) IV spotkanie Duszpasterstwa Świata Pracy. Mszę św. o godz. 13.00 odprawił i homilię wygłosił o. Dariusz Sosnowski. Po mszy zebrani dzielili się święconymi jajkami, a także wysłuchali p. Tadeusza Rachowskiego, działacza samorządu pracowniczego w FSO w Warszawie, który podzielił się swoimi refleksjami na temat szansy, jaką daje działalność w samorządzie pracowniczym. Obecnych około 150 osób.

09.04.86 Spotkanie Rady Duszpasterstwa Świata Pracy. Członkowie Rady omówili, co będzie na spotkaniu majowym oraz przygotowania do Pielgrzymki Świata Pracy we wrześniu. Ojciec Dariusz Sosnowski ma zamówić noclegi w Częstochowie.

04.05.86 (niedziela) V spotkanie Duszpasterstwa Świata Pracy. Msza św. i homilia prowadzona przez o. Dariusza Sosnowskiego. Po mszy tradycyjne już spotkanie. Tym razem zebrani gościli docenta Szymona Jakubowicza, eksperta KKP NSZZ „Solidarność” od spraw samorządów. Docent przedstawił historię ruchu samorządów w powojennej Polsce z lat 1945–1946, 1956–1958 i najnowszych 1981 – do dnia dzisiejszego, podkreślając jego specyficzną cechę – oddolność, inicjatywę załóg, w odróżnieniu od samorządu np. jugosłowiańskiego, który wprowadzony został odgórnie. Wskazał na stale żywą tendencję społeczeństwa do zachowania podmiotowości oraz poczucia odpowiedzialności za losy kraju. Tendencja ta zawsze była solą w oku komunistycznych władców, stąd widoczne i dzisiaj dążenie do niszczenia samorządów poprzez sprowadzenie ich do gry pozorów

4 Fragmenty homilii bpa P. Sochy zostały umieszczone w aneksie na końcu artykułu.

(słynne gomulkowski KSR-y – konferencje samorządu robotniczego). Po spotkaniu z doc. Jakubowiczem zebrani wystosowali do Rady Państwa protest w związku z sytuacją zaistniałą w Polsce po awarii Elektrowni Atomowej w Czarnobylu. Protest przekazano do wiadomości Episkopatu Polski. Obecnych ok. 75 osób⁵.

26.05.1986 (poniedziałek) Spotkanie Rady DŚP o godz. 19:30. Na spotkaniu omówiono sprawę wyjazdu w dniu 22 czerwca 1986 do Sanktuarium Matki Boskiej Pocieszenia w Biechowie, gdzie odbędzie się poświęcenie tablicy pamiątkowej jako *Wotum Robotników Wielkopolskich w XXX rocznicę Poznańskiego Czerwca 1956 r.* Poświęcenia dokona o. dr Józef Płatek o godz. 12.00. Omawiano również przygotowania do Pielgrzymki Świata Pracy na Jasną Górę w trzecią niedzielę września.

01.06.1986 VI spotkanie Duszpasterstwa Świata Pracy. Mszę św. odprawił i homilię na temat encykliki „*Laborem exercens*” wygłosił ks. Witold Andrzejewski. Po mszy spotkanie z dr. Andrzejem Malanowskim – wykładowcą na katedrze prawa pracy Uniwersytetu Warszawskiego, który wygłosił prelekcję *Refleksje prawnika na temat działalności samorządów pracowniczych w świetle orzecznictwa sądów*. Tym razem wykład oparty był na realiach konkretnych spraw sądowych, w których dr Malanowski występował jako ekspert bądź pełnomocnik rad pracowniczych w sporach z dyrektorami i organami założycielskimi. Dr Malanowski rozpoczął niezwykle barwną relację z procesów. Okazało się, że pozornie nudne i niezrozumiałe dla laika sprawy, w których roztrząsa się skomplikowane problemy prawne, mogą być jednak interesujące, jeżeli mówi o nich dobry fachowiec i świetny mówca. Wykład był lekcją dla działaczy samorządów, lekcją jak dochodzić swoich praw, jak uczynić rady pracownicze rzeczywistym gospodarzem zakładu pracy, a nie marionetką w rękach dyrektora. Przy tym wykładowca próbował zaszczepić w słuchających wolę walki, jedynej szansy na wygranie czegokolwiek i potwierdzał tę tezę konkretnymi przykładami zwycięstw dużych i małych – powolnych kroków na drodze do rzeczywistego społecznienia zakładów pracy. Gwarancji, że dokona się to w najbliższym czasie nie ma, ale zdaniem dr. Malanowskiego nawet, gdyby było wiadomo, że ruch samorządowy upadnie, to i tak działalność w nim jest opłacalna – jest bowiem inwestycją w ludzi, inwestycją niezwykle rentowną. Działalność ta ujawnia i wyłania talenty organizatorskie, kształtuje elity pracownicze, uczy postaw aktywnych, altruistycznych, jest szkołą demokracji i polityki. Jest rzeczą absolutnie pewną, że w historii PRL-u nastąpi kolejny „zakręt”, a wtedy im więcej będzie ludzi, którzy przeszli przez szkołę samorządu, tym większa szansa, że społeczeństwo wyjdzie z niego zwycięsko. Spotkanie trwało ponad 3 godziny, obecnych ok. 80 osób⁶.

04.06.1986 Spotkanie Rady Duszpasterstwa Świata Pracy:

1. Ustalono, że nie będzie spotkań w przerwie wakacyjnej przez m-c lipiec i sierpień
2. Uroczystości centralne w Poznaniu – *XX-lecie Milenium*, wyjazd autokarem
3. Na pielgrzymkę Duszpasterstwa Świata Pracy zarezerwowano 130 miejsc noclegowych w Częstochowie na 20 i 21 września 1986.

Mimo zamówionych autokarów nieudany wyjazd na uroczystość w Poznaniu w dniu 29 czerwca, gdyż autokary zostały odwołane przez PKS w ostatniej chwili.

5 Notatkę z tego spotkania uzupełniłem o informacje zawarte w *Feniksie* nr, 123 z 15 maja 1986 r.

6 Notatka uzupełniona o informacje z „Feniksa”, nr 125 z 8 czerwca 1986

28.06.86 SB przeprowadziła rewizje i przeszukania w mieszkaniach osób należących do Duszpasterstwa Świata Pracy (DŚP), zatrzymano 29 VI do godzin wieczornych następujące osoby: Stanisław Żytkowski, Zygmunt Ciszak, Władysław Klimek, Stefania Hejmanowska, Teresa Klimek, Grzegorz Sychla, Jarosław Sychla, Ryszard Popiel, Edward Borowski, którego zwolniono ze względu na stan zdrowia ok. 15:00 w dniu 28 czerwca 1986.

Spotkania po przerwie wakacyjnej, rok 1986/87

07.09.86 Godz. 13.00 mszę św. dla świata pracy odprawił o. Dariusz Sosnowski, wygłosił homilię o etyce pracy. Po mszy św. wykład Bogumiła Studzińskiego na temat *Pokoju i roli Polski w Europie*. Omawiano plan pielgrzymki Świata Pracy do Częstochowy 20 i 21 września 1986. Ustalono również termin rekolekcji dla duszpasterstwa, które odbędą się od 3 do 5 października 1986 w Rokitnie. Obecnych ok. 70 osób.

12.09.86 Godz.19.00 spotkanie Rady Duszpasterstwa Świata Pracy, omówienie programu rekolekcji w Rokitnie.

20 i 21. 09.86 Odbyła się IV Ogólnopolska Pielgrzymka Świata Pracy do Częstochowy, ale pierwsza dla duszpasterstwa gorzowskiego. Wzięło w niej udział ponad 80 osób z Gorzowa – dwa autokary.

Program IV Ogólnopolskiej Pielgrzymki Ludzi Pracy na Jasną Górę.

20 września 1986 - sobota:

Godz.15.00 – zakwaterowanie

Godz.19.00 – Msza na szczycie, główny celebrans – ks. bp. Stanisław Nowak, homilia- ks. biskup Kazimierz Majdański

Godz.21.00 Przywitanie pielgrzymki przez przeora oo. Paulinów Rufina Adamka i Apel Jasnogórski – prowadził ks. Kardynał Henryk Gulbinowicz

Godz.21.30 Droga Krzyżowa na wałach, poszczególne stacje przygotowało DŚP z różnych miast.

ST.I – Płock

ST.VIII – Warszawa

ST. II – Poznań

ST.IX – Włocławek

ST.III – Przemyśl

ST.X – Wrocław

ST.IV – Sandomierz

ST.XI – Pelplin

ST.V – Siedlce

ST.XII – Szczecin

ST.VI – Szczecin

ST.XIII – Warszawa

ST.VII – Tarnów

ST.XIV – Radom

Godz. 24.00 Msza św. w Bazylice Jasnogórskiej

21 września 1986 - niedziela:

Godz.9.00 – Msza św. na Szczycie

Godz. 10.00 – Wykład prof. Janusza Żiółkowskiego z UAM

Godz.11.00 – Uroczysta suma na Szczycie, przewodniczył Kardynał Henryk Gulbinowicz, homilię wygłosił ksiądz Jerzy Banaszkiewicz. Po mszy świętej nastąpił akt zawierzenia robotników Marii Królowej Polski. Następnie O. Rufin Adamek, odczytał telegram od Ojca Świętego „Z pozdrowieniami i błogosławieństwem dla uczestników IV Pielgrzymki DŚP”. Na zakończenie ksiądz Jerzy Folejewski z Warszawy odczytał postanie

I Pielgrzymka DŚP (wrzesień 1986)

do Papieża w imieniu duszpasterzy świata pracy i ludzi pracy. Pożegnanie pielgrzymki. Obecność ok. 150 tys. ludzi, obecni byli m.in. Lech Wałęsa, Karol Modzelewski, Seweryn Jaworski i Tadeusz Jędynak.

03. – 05. 10.1986 (piątek, sobota, niedziela) Rekolekcje – dni skupienia Duszpasterstwa Świata Pracy w Rokitnie.

Początek rekolekcji o godz. 19.00. Konferencja mec. Bogumiła Studzińskiego na temat *Własność w nauczaniu społecznym Kościoła*. Na temat własności istnieją trzy szkoły: *Liberalizm mówi, że człowiek ma prawo do własności w każdej postaci, w komunizmie nastąpiło uspołecznienie środków produkcji, natomiast nauka społeczna kościoła dopuszcza wszystkie rodzaje własności pod warunkiem, aby owoce pracy ludzkiej nie były obrócone przeciw człowiekowi*. O 22.00 została odprawiona msza św. przez o. Dariusza Sosnowskiego.

04.10.86 sobota – drugi dzień rekolekcji.

Po śniadaniu wykład mecenasa Bogumiła Studzińskiego o „Etosie pracy”. Praca jest powinnością człowieka i stanowi o człowieku. W pracy człowiek nie może być niewolnikiem, ponieważ jeżeli człowieka niszczy się moralnie, to niszczy się go również jako „siłę produkcyjną”. Człowiek jest podmiotem, dlatego praca ucziwa to nie znaczy praca posłuszna. Po wykładzie była msza święta celebrowana przez ks. biskupa Pawła Sochę, który wygłosił homilię nt. etosu pracy. W homilii ks. Paweł mówił m.in. o warunkach, jakie muszą być spełnione, aby zachowany został etos pracy: 1 trzymanie się zasad moralnych, 2 opłacalność pracy, 3 wystarczalność zarobków do godziwego życia, 4 równość społeczna w zakresie możliwości awansu. Po obiedzie wykład p. Władysława Klimka nt. „Stronnictwa Pracy”. Około 16 wykład ks. Witolda Andrzejewskiego nt. „Chrześcijanin a państwo”. Po kolacji dokończenie wykładu W. Klimka o Stronnictwie Pracy a następn-

nie wykład p. Władysława Czyżewskiego nt. *Historia ruchu robotniczego od początku do powstania PZPR*.

05.10.1986 (niedziela) Po mszy świętej rozjechano się do domów. Obecnych na rekolekcjach ok. 40 osób.

19.10.86 Wyjazd delegacji Duszpasterstwa Świata Pracy do Warszawy na uroczystości związane z II rocznicą tragicznej śmierci ks. Jerzego Popiełuszki. W Gorzowie Wlkp. została odprawiona msza św. w kościele św. Józefa przy ul. Brackiej o godz. 9.00, a następnie o godz. 12.00 w południe nastąpiło złożenie kwiatów pod Białym Krzyżem przy ul. Żeromskiego i modlitwa o orędownictwo ks. Jerzego Popiełuszki.

26.10.86 (niedziela) O godz. 16.00 wykład dr Ryszarda Legutki, autora wydanej w niezależnym obiegu książki *Dylematy kapitalizmu*. Prelegent przedstawił historię myśli liberalnej, jej filozoficzne założenia i fenomen odradzania się tej wolnorynkowej orientacji. Zdaniem R. Legutki *nawrót zaufania do wolnej gospodarki tłumaczy się zwykle uczuciem rozczarowania, politycznymi eksperymentami totalnymi, które miały dać początek światu lepszemu od kapitalizmu, a zrodziły największy w dziejach system represji.(...) Współczesny kapitalizm jest na czwórkę, ale systemy, które mają aspiracje być na piątkę, zasługują na dwójkę*. W dyskusji wiele uwagi poświęcono stosunkowi katolickiej myśli społecznej do liberalizmu, w ostatniej części spotkania przewodniczący Prezydium NSZZ „Solidarność” Region Gorzów Wlkp. Edward Borowski odczytał oświadczenie o reaktywowaniu działalności NSZZ „Solidarność” oraz poinformował o negatywnej odpowiedzi władz wojewódzkich na ten fakt. Obecnych ok. 100 osób⁷.

09.11.86 (niedziela) Msza św. dla Duszpasterstwa Świata Pracy o godz. 13.00, którą odprawił ojciec Andrzej (kapucyn) i wygłosił homilię związaną ze Świętem Niepodległości. Po mszy wyświetlono film „Z dalekiego kraju” w reżyserii Krzysztofa Zanussiego o drodze Jana Pawła II do Watykanu. Obecnych ok. 100 osób.

11.11.86 Z okazji Święta Odzyskania Niepodległości msza św. o godz. 18:00 przy ul. Strażackiej, odprawił ją ks. Witold Andrzejewski. Po mszy św. – montaż poetycko-muzyczny złożony z pieśni i poezji dotyczących tego wydarzenia.

16.11.86 O godz. 14:00 wykład dra Antoniego Lenkiewicza z Wrocławia nt. *Drogi do niepodległości Józefa Piłsudskiego*. Obecnych ok. 100 osób.

17.11.86 Wykład Bogumiła Studzińskiego nt. *Walka bez przemocy*.

30.11.86. W katedrze Wniebowzięcia NMP w Gorzowie odbyły się uroczystości ingresu nowego biskup gorzowski ks. dra Józefa Michalika. W uroczystości wzięła też udział delegacja Duszpasterstwa Świata Pracy ze sztandarem „Solidarności”, który po raz pierwszy od 5 lat na ten czas został „wyciągnięty” z tajnego miejsca przechowywania (na plebanii katedralnej). Delegacja w liczbie 19 osób, reprezentowali NSZZ „Solidarność” – Edward Borowski oraz gorzowskie zakłady pracy: Piotr Wydmański (ZWCh Stilon), Zygmunt Ciszak (ZM Ursus), Henryk Cieślak (Gomad), Elżbieta Łukszo (ZOZ),

⁷ Notatka uzupełniona o informacje z „Feniksa”, nr 132 z 4 listopada 1986

Stefania Hejmanowska, Genowefa Berdowska (ZOZ), Stanisław Kurosz (Budownictwo Przemysłowe), Teresa Klimek (Oświata i Wychowanie), Stanisław Żytkowski, Ryszard Jurkiewicz (Ruch), Kazimierz Kołodziej (Zakłady Energetyczne), Zygmunt Jankowski (Gorzowska Spółdzielnia Usług), Kazimierz Modzelan (GEPRI), Łucja Bernet (Silwana), Feliks Malarek (GOZAMET), Wiktor Szłykiewicz (ZREMB), Helena Klockowska, Jerzy Grześków (Ośrodek Transportu Leśnego). Sztandar złożył homagium nowemu biskupowi Józefowi Michalikowi w otoczeniu delegacji. Uroczystość trwała od 14³⁰ do 18³⁰, biskup prosił o modlitwę i mówił „o przyjęciu krzyża na ramiona.” Po uroczystości sztandar „Solidarności” powtórnie został schowany na plebanii, natomiast niosący sztandar Edward Borowski został wezwany na przesłuchanie do Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych.

03.12.86 (środa) O godz. 18.00 odbyło się kolejne spotkanie Duszpasterstwa Świata Pracy. Na temat sytuacji społeczno -politycznej w Polsce po 11 września 1986, czyli po zwolnieniu więźniów politycznych, mówił zaproszony Janusz Pałubicki, członek Rady Krajowej „Solidarności” i członek Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej w stanie wojennym, więzień polityczny PRL. Pan J. Pałubicki mówił m.in., że zwolnienie większości więźniów sumienia, inicjatywa utworzenia Rady Konsultacyjnej i Rzecznika Praw Obywatelskich oraz odrzucenie przez lobby samorządowe pakietu ustaw rządowych dowodzą, że opór społeczny trwający po grudniu dłużej niż II wojna światowa przynosi określone efekty. Stan gospodarki jest bardzo poważny. Musi nastąpić rozkwit indywidualnej przedsiębiorczości. To niektóre ze stwierdzeń znanego działacza „Solidarności”. W spotkaniu udział wzięło około 250 osób⁸.

09.12.86 W domu Edwarda Borowskiego przeprowadzono rewizję w poszukiwaniu sztandaru Solidarności gorzowskiej, który był niesiony przez niego w czasie ingressu biskupa Michalika, ale go nie znaleziono.

14.12.86 W Białym Kościele odbyło się spotkanie z prof. Janem Józefem Lipskim z Warszawy, historykiem literatury, współzałożycielem Komitetu Obrony Robotników. Przed licznie zgromadzonym audytorium prof. Lipski mówił o działalności KOR-u, o okolicznościach jego powstania, formach działania i znaczeniu, jakie ta organizacja miała dla pobudzenia inicjatyw społecznych, przezwyciężenia strachu, dla budzenia godności osobistej i narodowej⁹.

29.12.86 Przed kolegium ds. wykroczeń stanął przewodniczący Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Edward Borowski. Oskarżono go o to, że zakłócił porządek społeczny niosąc sztandar gorzowskiej „Solidarności” podczas ingressu nowego biskupa Józefa Michalika (30 listopada). Kolegium wymierzyło E. Borowskiemu 50 tys. zł. grzywny i konfiskatę sztandaru (oczywiście jeżeli panowie z „bezpieki” sztandar znajdą). Biskup, dowiedziawszy się o tym fakcie, przekazał ww. kwotę na pokrycie wyznaczonej grzywny, wyrażając w ten sposób swoją wdzięczność i poparcie dla ludzi Solidarności.

8 Notatka uzupełniona o informację z „Feniksa”, nr 134 z 5 grudnia 1986.

9 Notatka uzupełniona o informację z „Feniksa”, nr 136 z 13 stycznia 1987.

Rok – 1987

02.01.87 Biskup ord. Józef Michalik przyjął w rezydencji o godz. 17:00 delegację Duszpasterstwa Świata Pracy w osobach: o. Dariusz Sosnowski, Henryk Cieślak, Stefania Hejmawska, Teresa Klimek, Ryszard Kurosz, Julian Leśkiewicz, Elżbieta Łukszo, Kazimierz Modzelan, Piotr Wydmański, Stanisław Żytkowski. Przewodniczący ZR „Solidarność” Edward Borowski nie mógł przybyć z powodu choroby. Rozmowa nt. spraw kształcenia, formacji duchowej i społecznej przeciągnęła się do godz. 19.00.

04.01.1987 O godz. 13:00 odbyła się w Białym Kościele msza i opłatek dla Duszpasterstwa Świata Pracy, którą odprawił Biskup Sufragan ks. dr Paweł Socha, w koncelebrze wzięli udział o. Apoloniusz Leśniewski oraz o. Dariusz Sosnowski. W homilii ks. biskup szeroko omówił orędzie Jana Pawła II na XX Światowy Dzień Pokoju. Wyróżnione zostały trzy aspekty działania: pierwszy – *aktywna, czynna solidarność*, drugi – *dialog i walka bez przemocy – non violence* i po trzecie *kształtowanie sumienia*. Te wskazania według ks. Biskupa odnoszą się zarówno i do pracy społecznej i do pracy nad sobą. Po mszy św. w salce katechetycznej nastąpiło dzielenie się opłatkiem. Obecnych około 200 osób, panowała serdeczna, ciepła atmosfera.

11.01.87 Zapowiadany odczyt z katolickiej nauki społecznej dra Antoniego Lenkiewicza, nie odbył się. Powodem było spóźnienie pociągów, prelegent zmarznięty przyjechał z przeszło trzygodzinnym opóźnieniem.

14.01.87 Z okazji imienin biskupa Pawła Sochy, które przypadają w dniu 15 stycznia, delegacja Duszpasterzy Świata Pracy wraz z innymi grupami złożyła w rezydencji życzenia Biskupowi.

24.01.87 Inauguracja działalności Studium Wiedzy Religijnej Duszpasterstwa Świata Pracy, które powstało przy Klubie Inteligencji Katolickiej z myślą o pogłębianiu wiedzy religijnej, społecznej i historycznej. Mszę św., godz. 16:00, celebrował bp Paweł Socha, który wygłosił również homilię. Obecni byli także proboszcz o. Apoloniusz Leśniewski i duszpasterz Świata Pracy o. Dariusz Sosnowski. Po mszy św. ks. bp Paweł Socha wygłosił wykład inauguracyjny o potrzebie i sposobie korzystania z tego studium. Następnie mgr Władysław Czyżewski wygłosił prelekcję nt. *Chrzest Polski, wejście Polski w orbitę cywilizacji chrześcijańsko-lacińskiej i znaczenie tego faktu*. Jako ostatni z prowadzących wystąpił ks. Witold Andrzejewski z wykładem z teologii moralnej *Styl życia ludzkiego*. Obecnych ok. 150 osób, 95 wpiśało się na stałych słuchaczy tego studium.

25.01.87 Zakończenie wystawy grafiki Jacka Fedorowicza. Miał przybyć sam autor i wygłosić prelekcję a także podpisywać zakupione grafiki. Złamanie nogi uniemożliwiło mu przyjazd. Funkcjonariusze SB wkroczyli do salki przy Kościele (wchodząc przez Kościół) i zabrali dyżurującą p. Kazimierę Lenartowicz oraz doręczyli pismo o zamknięciu wystawy. Wzywano potem kilka osób na przesłuchanie do Urzędu Skarbowego m.in. Teresę Klimek, Edwarda Borowskiego i Stanisława Żytkowskiego.

01.02.87 Msza św. dla Duszpasterstwa Świata Pracy. Odprawił i homilię wygłosił o. Józef Koszerny, który przypomniał o tezach Komitetu Prymasowskiego z roku 1982. Po mszy św. wyświetlano film „Papież na Monte Cassino”.

05.02.87 Miał przybyć z wykładem redaktor Stefan Bratkowski. Nie przyjechał z powodu choroby.

14.02.87 (sobota) Zajęcia w ramach Studium Wiedzy Religijnej.

1. Ks. Witold Andrzejewski, *Istnienie, natura, rodzaje, hierarchia wartości*. Wykład z teologii moralnej
2. Historia Kościoła w Polsce: *Zjazd w Gnieźnie, stabilizacja administracji kościelnej, ustanowienie arcybiskupstwa i znaczenie tych faktów*. Wykład przeprowadził mgr Władysław Czyżewski
3. *Zmiany w polskim kodeksie karnym w latach 1981-1986*, wykład mec. Jerzy Wierchowicz
4. *Zasady pracy samokształceniowej*, wykład mgr Władysław Klimek.
Obecnych na zajęciach ponad 120 osób.

15.02.1987 (niedziela) O godz. 14.00 w Białym Kościele odbyło się kolejne spotkanie w ramach Duszpasterstwa Świata Pracy. Tym razem wykład wygłosił dr Antoni Lenkiewicz nt. *Katolickie prawa narodu (od A do Z)*. Wykładowca z Wrocławia mówił o rozumieniu przez społeczną naukę Kościoła takich pojęć, jak: *aktywność, agraryzm, bezpieczeństwo życia i pracy oraz człowiek, człowieczeństwo*. Po wykładzie krótka dyskusja, a następnie podpisywanie petycji popierających list 7-miu prawników oraz list pracowników UAM w sprawie ochrony środowiska. Obecnych ok. 100 osób.

01.03.1987 (niedziela) Godz. 13.00. Msza św. wspólnotowa dla Duszpasterstwa Ludzi Pracy. Następnie wykład dra Antoniego Lenkiewicza: *Katolickie prawa narodu – hasło „demokracja”*. W trakcie wykładu nawiązanie do rocznicy wydarzeń marcowych z 1968. Obecnych ok. 70 osób.

07.03.1987 (sobota) Godz. 16.00. Studium Wiedzy Religijnej Duszpasterstwa Świata Pracy:

1. Wykład mgra Władysława Czyżewskiego: *Kościół Polski w dobie walki cesarza Henryka IV z papieżem Grzegorzem VII., Zatarg Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem*
2. *Zasady pracy samokształceniowej. Najważniejsze biblioteki w Polsce i na świecie*, wykład wygłosił mgr Władysław Klimek
3. *Wybrane zagadnienia prawne cz. II*, wykład mgr Jerzy Wierchowicz. Obecnych ok. 100 osób.

11.03.1987 Zebranie Rady Duszpasterstwa Świata Pracy. Obecni byli: ks. Witold Andrzejewski, o. Józef Koszerny, Julian Leśkiewicz, Zygmunt Ciszak, Kazimierz Kołodziej, Jadwiga Ostrowska, Elżbieta Łukszo, Stefania Hejmanowska, Edward Borowski, Teresa Klimek, Henryk Cieślak, Bazyli Żukowicz.

Poruszono następujące zagadnienia:

1. Sympozjum Cywilizacji Miłości w Częstochowie w dniach 24-26 kwietnia br.
2. Telegram wysłany do Radomia przez Jana Pawła II z okazji X rocznicy wydarzeń radomskich
3. Studium dla duszpasterzy świata pracy
4. VI Stacja Drogi Krzyżowej na Pielgrzymce Duszpasterstwa Świata Pracy (19-20 września), apel, żeby zabrać sztandary maryjne i transparenty na pielgrzymkę
5. Sprawozdanie ze spotkania duszpasterstwa świata pracy w Częstochowie
 - a) kolonie dla dzieci
 - b) zakładanie kół PTTK przy Duszpasterstwach Świata Pracy
 - c) rekolekcje wielkopostne dla robotników
 - d) troska o hotele robotnicze
 - e) troska o mieszkania
6. Opracowanie programu Duszpasterstwa. Świata Pracy na rok 1987/88
 - A) struktura duszpasterstwa
 - B) kto ma być objęty Duszpasterstwem Świata Pracy?
 - a. katecheza dla szkół zawodowych oddzielnie
 - b. Duszpasterstwo Świata Pracy czynnie może włączyć się do katechezy
 - c. Problem młodzieży pracującej, problem młodzieży w wojsku
7. Duszpasterstwo Świata Pracy ma mieć program dostosowany do robotników
8. Wyłonienie delegacji celem złożenia życzeń imieninowych bp. Józefowi Michalikowi w dniu 18.03.br. Zostali wybrani: Edward Borowski, Elżbieta Łukszo i Kazimierz Kołodziej
9. Diecezjalny Komitet Pomocy przypomina o poradnictwie prawnym w Białym Kościele w środy w godz. od 16.00 – 18.00
10. Zebranie założycieli Towarzystwa Pomocy im. Adama Chmielowskiego w dniu 25.03.87 godz. 16.30 w lokalu KIK
11. Spotkanie z Duszpasterstwem Świata Pracy w Gdańsku
12. Komunikat informujący, że Komisje Duszpasterstwa Ludzi Pracy są legalne 11.02.1987 odbyły się rozmowy z rządem, w których z ramienia Episkopatu uczestniczył ks. Kardynał Henryk Gulbinowicz.

15.03.87 (niedziela) O godz. 14.00 odbyło się spotkanie z Janem Lityńskim, który wygłosił wykład o naturze komunizmu pt. „Czy komunizm może ewoluować?” Po wykładzie (może ze względu na temat) miała miejsce ożywiona dyskusja. Na koniec spotkania odbyło się składanie życzeń Edwardowi Borowskiemu z okazji jego imienin. Obecnych około 75 osób.

21.03.87 (sobota) O godz. 16.00 Studium Wiedzy Religijnej Duszpasterstwa Świata Pracy:

1. Ks. Witold Andrzejewski: *Teologia moralna*
2. Historia Kościoła w Polsce, wykład mgr Irena Cierkońska, *Rola Kościoła w dobie rozbitcia dzielnicowego, znaczenie synodów łęczyckich*
3. Wybrane zagadnienia prawa kanonicznego – ks. infułat dr Władysław Sygnatowicz
4. Umiejętność korzystania z opracowań bibliograficznych – mgr Władysław Klimek.

05.04.87 (niedziela) Po mszy świętej o godz. 13.00 dla Duszpasterstwa Świata Pracy kolejny wykład dr Antoniego Lenkiewicza z cyklu „Katolickie prawa narodu”. Tym razem mówił o: *gospodarce, historii i honorze*. Po wykładzie poświęcono również sporo czasu nt. wyjazdu do Gdańska na spotkanie z Ojcem Świętym. Obecnych na wykładzie ok. 100 osób.

11.04.87 (sobota) Studium Wiedzy Religijnej:

1. *Wybrane zagadnienia z teologii moralnej*, ksiądz W. Andrzejewski
2. *Historia kościoła w Polsce c.d.* wykładu mgr Ireny Cierkońskiej
3. *Ultramontanizm*, mgr Władysław Klimek.

01.05.87 (piątek) W święto 1 Maja o godz.10.00 w Katedrze mszę św. odprawił i homilię *o sensie pracy ludzkiej* wygłosił ksiądz Piotr Sadownik. Natomiast o godz. 12.00 nastąpiło złożenie kwiatów, odmówienie modlitw i odśpiewanie hymnu „Jeszcze Polska nie zginęła...” pod Białym Krzyżem przy ul. Żeromskiego.

03.05.87 (niedziela) W święto Konstytucji 3 Maja została odprawiona msza św. w kościele przy ul. Żeromskiego o godz.16.00, homilię *o Królowej Polski* wygłosił ks. Witold Andrzejewski. Po mszy udano się pod Biały Krzyż, gdzie zapalono znicze. Służba Bezpieczeństwa robiła zdjęcia z przebiegu uroczystości.

09.05.87 (sobota) Studium Wiedzy Religijnej:

1. ks. infułat Władysław Sygnatowicz, Kontynuacja wykładu – *Wybrane zagadnienia prawa kanonicznego*
2. Władysław Czyżewski, *Historia Kościoła w Polsce c.d.*

10.05.87 (niedziela) Msza św. o godz. 13.00 dla Duszpasterstwa Świata Pracy w Białym Kościele. Następnie wykład dra Antoniego Lenkiewicza, nt. *informacji, inteligencji, intelektu*. Doktor przekazał również informacje o obchodach 1 i 3 Maja we Wrocławiu. Następnie prowadzono zapisy na pielgrzymkę czerwcową do Gdańska na spotkanie z Papieżem.

14.05.87 (czwartek) O godz. 19.00 odbyło się zebranie Rady Duszpasterstwa Świata Pracy u księdza Witolda Andrzejewskiego na plebanii przy ul. Strażackiej. Omówiono niektóre sprawy, bieżące min.: wyjazd do Gdańska, planowana działalność duszpasterstwa w przyszłym roku szkolnym, przekaz informacji przez ogłoszenia parafialne o spotkaniach DŚP.

08.06.87 Rozpoczęcie III pielgrzymki Jana Pawła II do Polski.

12.06.87 (piątek) Wyjazd do Gdańska, wcześniej, wyjazd Edwarda Borowskiego i Teresy Klimek w celu załatwienia wejściówek na spotkanie z Papieżem na Zaspie. Obecnych na spotkaniu z Papieżem około 100 osób z Duszpasterstwa Świata Pracy oraz około 100 osób młodzieży gorzowskiej, która przyjechała z ks. Janem Pawlakiem. Młodzież była także na spotkaniu z Papieżem na Westerplatte.

29.07.87 (środa) O godz. 18.30 odbyło się poświęcenie tablicy i Białego Krzyża przy ul. Żeromskiego.

04.08.87 (wtorek) O godz. 7.00 rano zmarł nagle w wieku 48 lat Edward Borowski, pierwszy przewodniczący Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność”. Mimo wielu doznanych represji do końca pozostał wierny idei Solidarności.

08.08.87 (sobota) Odbyły się uroczystości pogrzebowe przewodniczącego Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność” Edwarda Borowskiego. Msza żałobna o godz. 9.00, którą poprowadził ks. bp Józef Michalik. W koncelebrze m. in. uczestniczyli: ks. Henryk Jankowski, ks. Piotr Sadownik, ks. Witold Andrzejewski, ks. Dariusz Sosnowski, ks. Kazimierz Helon, ks. Eugeniusz Jankiewicz i inni. W homilii ks. Biskup Ordynariusz Józef Michalik wspominał dzień swojego ingresu i powiedział min. *że jest dłużnikiem Edwarda Borowskiego, który osobiście ze swoim „ukochanym sztandarem” prowadził procesję ulicami miasta.* Około godz. 10.30 zakończyła się msza św. żałobna i trumna z ciałem E. Borowskiego została przewieziona na cmentarz komunalny przy ul. Żwirowej. Za karawanem z trumna jechało kilkadziesiąt pojazdów z najbliższą rodziną, przyjaciółmi, księżmi i delegacjami „Solidarności” z całej Polski. Tysięczne tłumy gorzowian udały się pieszo z kościoła na cmentarz, gdzie o godz. 11.00 uroczystości żałobne rozpoczął ks. infułat Władysław Sygnatowicz w otoczeniu licznie zgromadzonych księży i tłumy wiernych. Przed zamknięciem trumny do środka włożono dwa zdjęcia: awers i rewers sztandaru „Solidarność”. W uroczystości brało udział ok. 10 tys. ludzi.

31.08.87 (poniedziałek) VII rocznica Porozumień Sierpniowych, msza św. w Kościele NMP Królowej Polski, którą odprawił ks. Jerzy Płóciennik a homilię wygłosił o. Dariusz Sosnowski. Przed mszą świętą apel poległych, po mszy przejście pod Białą Krzyż i odśpiewanie pieśni „Boże, coś Polskę”. Atmosfera religijna, pełna powagi, obecnych ponad 2 tys. osób.

06.09.87 (niedziela) Msza św. dla Duszpasterstwa Świata Pracy o godz. 13.00, którą celebrował Ojciec Andrzej, on także wygłosił homilię. Po mszy wykład księdza Witolda Andrzejewskiego *O różnych koncepcjach pracy – w chrześcijaństwie i w marksizmie.* Po wykładzie odbyło się złożenie życzeń Stefani Hejmanowskiej, a następnie prowadzono zapisy na pielgrzymkę Duszpasterstwa Świata Pracy do Częstochowy w trzecią niedzielę września. Koszt pielgrzymki to 2500 zł., zgłosiło się chętnych na trzy autokary.

19.09.87 – 20.09.87 Wyjazd do Częstochowy na Pielgrzymkę Duszpasterstwa Świata Pracy. Odmówiono w ostatniej chwili telegraficznie jeden z zamówionych trzech autokarów. Wobec tego część osób nie mogła udać się mimo zapłaconych wcześniej udziałów.

Wyjazd nastąpił w sobotę o godz. 7.00 rano. W Częstochowie noclegi były niezbyt udane, (ale dobrze, że były). Msza święta pod Szczytem, około 300 transparentów z różnych zakątków Polski. Po mszy Droga Krzyżowa na Wałach, Gorzów miał stację 6.: „Weronika ociera twarz Jezusowi”, poprowadził ją Stanisław Żytkowski. Wracając z nabożeństwa do mieszkań w których były nasze noclegi, patrol MO zatrzymał Piotra Wydmańskiego, który miał przypięty do kłapy kurtki znaczek „NSZZ Solidarność”. Piotr spędził noc w areszcie milicyjnym, a następnie rano, miał kolegium do spraw wykroczeń

przy Urzędzie Miejskim które działając w trybie przyspieszonym, wymierzyło mu karę grzywny w wysokości 30 tys. zł + 1 tys. zł. kosztów postępowania.

II Pielgrzymka DŚP (wrzesień 1987)

W niedzielę 20 września o godz. 8.00 rano odprawiona została w kaplicy Najświętszej Marii Panny Częstochowskiej msza św. za duszę śp. Edka Borowskiego, którą koncelebrował o. Dariusz Sosnowski. Następnie msza św. pod Szczytem. Głównym celebransem był ks. kardynał Henryk Gulbinowicz, homilię natomiast wygłosił ks. bp Damian Zimoń z Katowic. Obecny był także wikariusz generalny z Wilna ks. Olgierd Gutkowski. Przed mszą św. odbył się wykład *O 600-leciu chrztu Litwy*, który wygłosił pracownik Uniwersytetu Wrocławskiego dr Adolf Juzwenko. Po zakończeniu mszy nastąpił wyjazd do domów.

23.09.87 (środa) O godz. 19.00 odbyło się spotkanie członków Rady Duszpasterstwa Świata Pracy. Tematem było podsumowanie pielgrzymki do Częstochowy a także ustalenie planu pracy na najbliższy okres. Obecni byli: o. Dariusz Sosnowski, Stanisław Żytowski, Kazimierz Kołodziej, Elżbieta Łukszo, Julian Leśkiewicz, Stefania Hejmanowska, Teresa Klimek, Bazyl Żukowicz, Jadwiga Ostrowska.

Propozycje pracy na najbliższy okres:

1. Rekolekcje adwentowe przez trzy kolejne wieczory, prowadzone przez ks. Piotra Sadownika
2. Sprawa zagrożenia środowiska, od niedzieli rozpoczyna się „głodówka” w kościele św. Wojciecha w Międzyzrzeczu
3. Św. Franciszek- patron ekologii, 04. października – jego święto
4. Dni skupienia w Rokitnie w kwietniu 1988 r.
5. Sprawa pieszej pielgrzymki do Rokitna
6. Pielgrzymka do Warszawy na trzecią rocznicę śmierci ks. Jerzego (19 października)
7. 11 listopada (środa) – propozycja wykładu okolicznościowego związanego ze świętem niepodległości, przed mszą św. w kościele NMP ul. Żeromskiego
8. 16 grudnia – 6 rocznica pacyfikacji zakładu w stanie wojennym, uroczystości żałobne organizują pracownicy ZM Ursus
9. Opłatek z biskupem Józefem Michalikiem w dniu 3 stycznia 1988.

27.09. 87 (niedziela) O godz. 9.30 msza św. za Ojczyznę w katedrze, odprawił ją ks. Witold Andrzejewski, który także wygłosił homilię.

04.10.87 (niedziela) O godz. 13.00 msza św. dla Duszpasterstwa Świata Pracy, którą odprawił o. Dariusz i także wygłosił homilię o zagrożeniu środowiska naturalnego. Po mszy wykład dra Szczęsnego Górskiego z Poznania, pracownika Akademii Medycznej nt. *Energia jądrowa i zagrożenia z niej wynikające*.

07.10.98 (środa) Zbierano zgłoszenia i wpłaty na wyjazd do Warszawy na uroczystość trzeciej rocznicy śmierci ks. Jerzego Popiełuszki (po 1500 zł).

18.10. 87 (niedziela) O godz. 9.00 odprawiono mszę św. w parafii św. Józefa przy ul. Brackiej, a następnie złożono kwiaty na symbolicznym grobie ks. Jerzego Popiełuszki.

19.10.87 (poniedziałek) Pielgrzymka do Warszawy na uroczystości związane z trzecią rocznicą śmierci ks. Jerzego Popiełuszki. Obecny był również ks. Stanisław Czerwiński. Nocleg w Zakrocymiu u oo. kapucynów, gościnnie przyjął nas o. Arkadiusz, wcześniej proboszcz parafii kapucyńskiej w Gorzowie.(około 40 osób).

21.10.87 (środa) O godz. 20.00 odbyło się zebranie Rady Duszpasterstwa Świata Pracy. Obecni na spotkaniu byli: Henryk Cieślak, Bazyl Żukowicz, Elżbieta Łukszo, Teresa Klimek, Stanisław Żytkowski, o. Dariusz Sosnowski, Stefania Hejmanowska. Omawiano sprawę mszy św. za Ojczyznę w kościele NMP Królowej Polski w dniu 11 Listopada.

08.11.87 Msza św. Duszpasterstwa Ludzi Pracy o godz. 13.00. w Białym Kościele.

11.11.87 Uroczystości związane z obchodami rocznicy odzyskania niepodległości. Msza św. w kościele NMP. Wprowadzenie do mszy przygotował ks. Eugeniusz Jankiewicz, odprawił ks. dziekan Jerzy Płóciennik homilię natomiast wygłosił ks. Jan Pikuła.

22.11.87 (niedziela) Po mszy św. w salce katechetycznej przy Białym Kościele kolejny wykład dra Antoniego Lenkiewicza.

28.11.87 (sobota) O godz. 15.00 nastąpił długo oczekiwany odczyt Stefana Bratkowskiego.

29.11.87 (niedziela) O godz. 9.00 ks. Witold Andrzejewski odprawił w katedrze mszę św. za Ojczyznę.

06.12.87 (niedziela) O godz. 13.00 kolejna msza św. Duszpasterstwa Ludzi Pracy w Białym Kościele.

21.12.87 (poniedziałek) Kolejne spotkanie robocze Rady Duszpasterstwa Świata Pracy. Obecni: ks. Witold Andrzejewski – jako Diecezjalny Duszpasterz Świata Pracy, Zygmunt Ciszak, Jadwiga Ostrowska, Henryk Cieślak, Elżbieta Łukszo, Teresa Klimek, Julian Leśkiewicz, Stanisław Żytkowski, Władysław Klimek, Stefania Hejmanowska.

Omawiano następujące sprawy:

- opłatek dla Rady Duszpasterstwa Świata Pracy 3 stycznia 1988 r.
- ogłoszenie po parafiach o spotkaniach Duszpasterstwa Świata Pracy
- spotkanie imieninowe ks. Eugeniusza Jankiewicza 30 stycznia o godz. 16.00
- propozycja spotkania z księdzem Biskupem Ordynariuszem
- sprawa formacji w czterech kierunkach:
 - a) praktyczna
 - b) nauka społeczna kościoła
 - c) wiedza religijna
 - d) formacja życia wewnętrznego: liturgia, życie wewnętrzne, rekolekcje, modlitwa
- oprawa liturgiczna mszy św.
- Studium Wiedzy Religijnej, rozpoczęcie zajęć 16 stycznia godz. 18.30, kolejne zajęcia dwa razy w miesiącu
- rekolekcje zamknie dla DŚP w Rokitnie
- konferencje z teologii życia wewnętrznego.

Spis proboszczów którzy mają zawiadamiać o spotkaniach Duszpasterstwa Świata Pracy w ogłoszeniach parafialnych:

1. ks. Jan Pikuła – parafia o. Maksymiliana Kolbego
2. ks. Kazimierz Buchalik – parafia Chrystusa Króla
3. ks. Andrzej Szkudlarek – parafia św. Wojciecha
4. ks. Eugeniusz Jankiewicz – parafia NMP Królowej Polskiej
5. ks. Witold Andrzejewski – parafia Matki Boskiej Różańcowej
6. o. Apoloniusz Leśniewski – parafia Świętego Krzyża
7. ks. Władysław Sygnatowicz – parafia Wniebowzięcia NMP (Katedra)
8. ks. Jerzy Płóciennik – parafia Najświętszego Serca Jezusa
9. o. Piotr Sadowik – parafia św. Józefa
10. ks. Tadeusz Kondracki – parafia Niepokalanego Poczęcia NMP
11. ks. Józef Andrzejewski – parafia św. Trójcy.

27.12.87 Ostatnia w tym roku msza św. za Ojczyznę odprawiona przez ks. W. Andrzejewskiego w gorzowskiej katedrze.

Rok – 1988

03.01.88 (niedziela) Msza św. – homilia i opłatek pod przewodnictwem ks. bpa Józefa Michalika. Obecni proboszczowie: ks. Witold Andrzejewski, ks. dziekan Jerzy Płociennik, ks. Eugeniusz Jankiewicz, o. Piotr Sadowik, o. Apoloniusz Leśniewski. Obecnych około 150 osób. Miła i ciepła atmosfera.

12.01.88 Na wniosek Regionalnej Komisji Wykonawczej ukonstytuowała się Rada Regionu NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wlkp. Powstała Rada stawia sobie za cel organizowanie Związku w Regionie do czasu, gdy możliwe będzie przeprowadzenie demokratycznych wyborów. RKW kontynuuje swoją działalność – jest odąd wybierana przez Radę. W wypadku uniemożliwienia w drodze represji działalności Radzie Regionu, RKW przejmuje całość jej kompetencji i zobowiązana jest przy najbliższej możliwości do odtworzenia władz jawnych („Feniks”, nr 159).

15.01.88 (piątek) Delegacja Duszpasterstwa Świata Pracy składa życzenia imieninowe ks. bp. Pawłowi o godz. 10:00. Następnie spotkanie z ks. bp. Józefem Michalikiem w sprawie Duszpasterstwa Świata Pracy.

16.01.88 (sobota) W ramach Duszpasterstwa Świata Pracy rozpoczęło działalność Studium Wiedzy Religijnej. Mszę św. i wykład inauguracyjny wygłosił ks. bp Paweł Socha.

17.01.88 (niedziela) Msza św. w intencji aresztowanego Kazimierza Sokołowskiego, Mszę św. odprawiał i homilię wygłosił o. Piotr Pożoga (ze Zgromadzenia Księży Oblatów). Po mszy odbyło się zbieranie podpisów pod petycją o uwolnienie Kazika.

30.01.88 (sobota) Zajęcia w ramach Studium Wiedzy Religijnej.

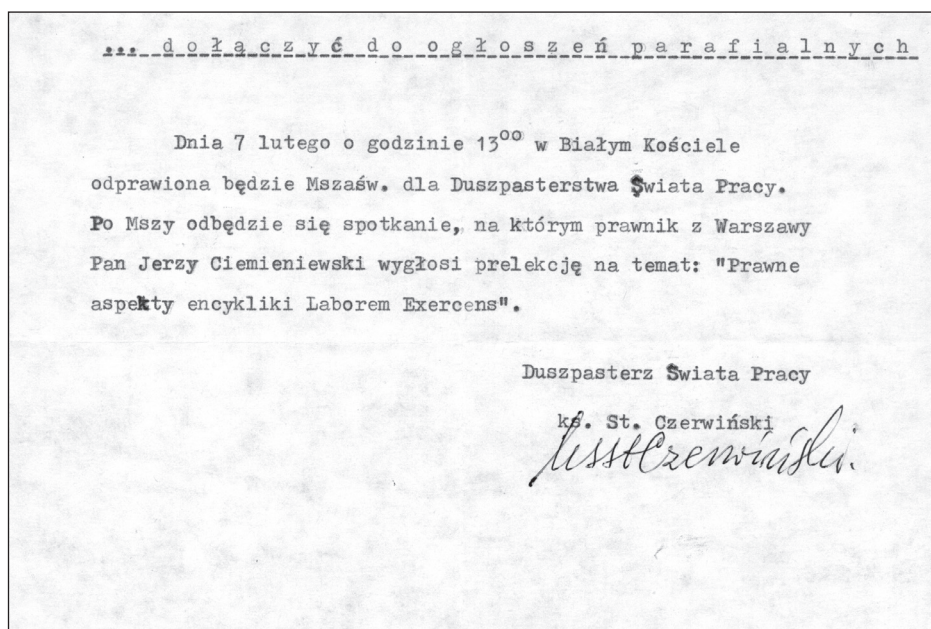
1. *Elementy socjologii* – wykład ks. Rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Paradyżu Jan Dworak
2. *Historia Kościoła w Polsce* – Władysław Czyżewski

3. *Doktryny polityczne* – Władysław Klimek
4. *Formacja duchowa Chrystus i Krzyż w naszym życiu* – ks. Witold Andrzejewski.
Obecnych 27 osób.

31.01.88 (niedziela) Msza św. za Ojczyznę w katedrze o godz. 9:00. Odprawił i homilię wygłosił ks. Witold Andrzejewski. Homilia na temat *Prawa Bożego*.

06.02.88 (sobota) Studium Wiedzy Religijnej Duszpasterstwa Świata Pracy: *Historia Kościoła w Polsce* – wykład: Irena Cierkońska i Władysław Czyżewski: *Doktryny polityczne* – Władysław Klimek. Obecne 24 osoby.

06.02.88 (sobota) Spotkanie Rady z nowym opiekunem Duszpasterstwa Ludzi Pracy ks. Stanisławem Czerwińskim.

07.02.88 (niedziela) O godz. 13.00 w Białym Kościele odprawiona została msza święta dla Duszpasterstwa Ludzi Pracy. Spotkanie z Jerzym Ciemniowskim byłym doradcą prawnym prezesa rozwiązanego ZLP Jana Józefa Szczepańskiego. J. Ciemniowski wygłosił prelekcję nt. *Prawne aspekty encykliki Laborem Exercens*, w której zwrócił uwagę m.in. na to, że *istnienie niezależnych i samorządnych związków zawodowych jest niezwykle ważnym czynnikiem przeciwdziałającym anarchizacji życia społecznego, szczególnie masowego wykonywania przez obywateli „samosądów”, czyli kradzieży mienia zakładowego*. Zwrócił także uwagę na to, że *dobro tworzy dobrego człowieka – dobry człowiek tworzy dobrą pracę*. Obecnych na spotkaniu około 150 osób¹⁰.

10 Notatka uzupełniona o informację z „Feniksa”, nr 160 z 10 lutego 1988.

19.02.88 Spotkanie robocze Rady Duszpasterstwa Ludzi Pracy. Obecni na spotkaniu byli: ks. Stanisław Czerwiński, Zygmunt Ciszak, Henryk Cieślak, Stanisław Żytkowski, Łucja Bernat, Stefania Hejmanowska, Elżbieta Łukszo i Teresa Klimek.

Omówiono następujące sprawy:

- rekolekcje dla duszpasterzy Ludzi Pracy i duszpasterzy rolników, które odbyły się w dniach od 8-11 lutego 1988 w Częstochowie, prowadził je o. Sitko z Warszawy
- problem rekolekcji dla DŚP
- obchody świąt 1 Maja i 3 Maja
- imieniny Edwarda Borowskiego i imieniny Biskupa
- sprawa informacji poprzez ogłoszenia duszpasterskie w kościołach o Studium Nauki Społecznej Kościoła
- na 6 marca 1988 zaproszeni zostali z prelekcją w ramach DŚP Państwo Zofia i Zbigniew Romaszewscy
- mszy św. za Ojczyznę i przygotowanie modlitwy powszechnej
- ustalenie najbliższych terminów spotkań Rady DŚP na: 5.marca o godz. 20:00, 9 kwietnia o godz. 19:00, 7 maja na godz. 19:00 i 4 czerwca na godz. 19:00
- pielgrzymki do Częstochowy, są zamówione noclegi na 100 miejsc.

20.02.88 (sobota) Studium Nauki Społecznej Kościoła.

04.03.88 (piątek) Uroczysta msza św. w intencji Kazimierza Sokołowskiego w dniu jego imienin. Mszę św. w kościele NMP Królowej Polski odprawił ks. E. Jankiewicz, homilię wygłosił o. Piotr Pożoga.

5.03.88 (sobota) Spotkanie robocze Rady Duszpasterstwa Świata Pracy.

Obecni byli: Elżbieta Łukszo, Julian Łęskiewicz, Stefania Hejmanowska, Bazyl Żukowicz, Henryk Cieślak, Władysław Klimek, Teresa Klimek, Stanisław Żytkowski oraz ks. Stanisław Czerwiński.

Program spotkania Rady obejmował następujące zagadnienia:

A. Program duszpasterski:

- msza św. za Ojczyznę w każdą ostatnią niedzielę miesiąca w katedrze o godz. 9.00
- msza św. dla DLP zawsze w pierwszą niedzielę miesiąca w Białym Kościele o godz. 13.00
- studium Społecznej Nauki Kościoła
- spotkania robocze
- msze święte dla ludzi z poszczególnych zakładów pracy
- spotkania w parafiach z pracownikami o stażu do 5 lat

B. Podział służb:

- służba porządkowa – Grzegorz Harleńczyk i Henryk Cieślak
- służba informacyjna – propagandowa – Bazyl Żukowicz
- służba finansowa – Elżbieta Łukszo
- służba formacyjna – Teresa Klimek i Stanisław Żytkowski

C. Studium Społecznej Nauki Kościoła – głównym jego zadaniem jest przygotowanie kadry działaczy społecznych. Cykl edukacyjny ma trwać 3 lata (licencjat), a potem 2 lata do pracy magisterskiej w oparciu o wydział Papieski we Wrocławiu.

D.17 marca msza św. za duszę ś. p. Edwarda Borowskiego o godz. 18:30 w kościele przy

ul. Żeromskiego, natomiast 18 marca o godz. 17.00 odbędzie się spotkanie na cmentarzu przy grobie Edka Borowskiego w dniu jego imienin.

E. Imieniny ks. biskupa ordynariusza J. Michalika

06.03.88 (niedziela) Tradycyjnie o godz. 13:00 w Białym Kościele odprawiono mszę św. dla Duszpasterstwa Świata Pracy. Mszę koncelebrowali ks. Stanisław Czerwiński oraz o. Józef Koszerny. Homilię wygłosił ks. Stanisław Czerwiński na temat: *Nadzieja, której szczególnym wyrazem jest Solidarność*. Po mszy odbyło się spotkanie ze Zbigniewem Romaszewskim, przewodniczącym Komisji Interwencji i Praworządności NSZZ „Solidarność”. Prelegent omówił stan praworządności w PRL, wyeksponował znaczenie dla przeciwdziałania anarchii i demoralizacji zgodności między społecznymi poglądami na sprawiedliwość a normami prawnymi ujętymi w kodeksy. Wykładowca wyraził i uzasadnił również pogląd, że obecna „normalizacja” i „liberalizacja” nie zmieniła w żadnym razie zasad prawnych PRL. Prawo jest nadal podporządkowane doraźnym interesom komunistycznej ekipy. Nic nie upoważnia by sadzić – kontynuował Z. Romaszewski – iż w najbliższym czasie prawo w Polsce będzie równe dla wszystkich. Mimo to należy konsekwentnie wymuszać na władzach respektowanie prawa takiego, jakie jest. W dalszym swoim wykładzie Z. Romaszewski opowiedział się jednoznacznie za tworzeniem komitetów założycielskich „Solidarność” i wszczynaniem procedur rejestracyjnych. Póki co – argumentował – są to działania zgodne z ustawami, a więc nikt nie może zarzucić im nielegalności. Przewodniczący Komisji Interwencji zagwarantował opiekę prawną i finansową dla tych, którzy za uczestnictwo w komitetach założycielskich poddani zastaną szykanom. W sytuacji gdy zostaną zwolnieni z pracy, Komisja Interwencji będzie wypłacać równoważność poborów przez sześć miesięcy, a w sytuacjach szczególnych nawet dłużej. Na spotkaniu padło wiele pytań od licznie zgromadzonych. Przybyło ponad 300 osób, dlatego też dla wielu przybyłych nie starczyło miejsc siedzących¹¹.

17.03.88 (czwartek) Msza św. za duszę śp. Edwarda Borowskiego – odprawił mszę św. Duszpasterz Stanisław Czerwiński, koncelebrował i homilię wygłosił ks. Eugeniusz Janiewicz. Po mszy św. pod Białym Krzyżem odśpiewano hymn „Boże, coś Polskę” i zapalono znicze.

17.03.88 (czwartek) Spotkanie robocze Rady Duszpasterstwa Świata Pracy. Głównym powodem spotkania były następujące sprawy:

- święcone dla DLP, które zostało ustalone na 6 kwietnia o godz. 18:30 w kościele NMP Królowej Polski, na które należy zaprosić ks. biskupa J. Michalika a także ks. Witolda Andrzejewskiego;
- sposób obchodów świąt 1 Maja i 3 Maja.

18.03.88 (piątek) O godz. 15:45 odbyło się składanie życzeń ks. bp. Józefowi Michalikowi przez delegację Duszpasterstwa Świata Pracy oraz delegacje zakładów pracy. Natomiast wieczorem o godz. 18:00 złożono kwiaty i zapalno znicze na grobie śp. Edka Borowskiego.

11 Notatka uzupełniona o informacje zamieszczona w „Feniksie”, nr 162 z 9 marca 1988 r.

27.03.88 (niedziela) Odbył się w Gorzowie Diecezjalny Dzień Młodych, w uroczystości uczestniczyli również przedstawiciele Duszpasterstwa Ludzi Pracy.

09.04.88 (sobota) O godz. 19:00 odbyło się spotkanie robocze Rady Duszpasterstwa Ludzi Pracy.

10.04.88. (niedziela) O godz. 13.00 comiesięczna msza św. dla DLP. Wprowadzenie do mszy przygotował Stanisław Żytkowski, mszę św. odprawił i homilię wygłosił ks. Stanisław Czerwiński. Po mszy spotkanie na temat *Pluralizm związkowy* prowadzili zaproszeni goście: Andrzej Milczanowski i Stanisław Możejko.

13.04.88 (środa) W kościele oo. oblatów w Gorzowie odprawiona została msza św. zamówiona przez Duszpasterstwo Ludzi Pracy w intencji oficerów polskich zamordowanych przez NKWD w kwietniu 1940 r.

19.04.88 (wtorek) Duszpasterz Ludzi Pracy ks. Stanisław Czerwiński skierował list do dyrektorów zakładów pracy na terenie Gorzowa zawiadamiający o mszy świętej dla pracowników w dniu 1 Maja 1988 o godz. 19.00 w kościele NMP przy ul. Żeromskiego. (kopia listu) List ten został rozwieszony do poszczególnych zakładów pracy i wręczony osobiście każdemu dyrektorowi lub jego zastępcy przez delegację DLP w osobach: ks. Stanisław Czerwiński, Stanisław Żytkowski i Teresa Klimek.

26.04.88 Rozpoczął się strajk w Hucie im. Lenina w Krakowie. Główne postulaty, jakie postawili strajkujący, to: podwyżka płac i przyjęcie do pracy wyrzuconych działaczy „Solidarności”.

29.04.88 W Stalowej Woli ogłoszono dwudniowy strajk domagający się podwyżki płac i przyjęcie do pracy członków Komisji Zakładowej „Solidarności”.

30.04.88 SB przed komunistycznym świętem 1 Maja, „profilaktycznie” zatrzymała na 48 godz. następujące osoby: Marka Bigosa, Adama Borysławskiego, Zenona Michałowskiego, Jarosława Porwicha, Marka Rusakiewicza, Jarosława Sychłę, Jarosława Wojewódzkiego i Piotra Wydmańskiego.

01.05.88 (niedziela) Około godz. 11.30 w oficjalny pochód pierwszomajowy weszła grupa kilkunastu osób z transparentami: „Solidarność”, „Komunizm to nędza i poniżenie”, „Dość podwyżek cen”. Grupa przeszła od Poczty Głównej do restauracji „Sezam”, w trakcie marszu rozrzucono około 8 tys. ulotek. Po drodze przyłączyło się do manifestujących kilka osób z Ruchu Młodzieży Niezależnej (RMN) i Ruchu Wolność i Pokój (WiP) z transparentem „Uwolnić więźniów sumienia”. Publiczność zgromadzona na chodnikach witała ich brawami. Na wysokości „Sezamu” grupę zaatakowała ekipa SB, zaczęła się szarpanina o transparenty. Setki widzów tego zajścia starało się krzykiem przepędzić agresorów. Milicja mundurowa nie interweniowała. W końcu cywilni funkcjonariusze odebrali transparenty. Tylko młodzieży z WiP-u i RMN-u udało się dobiec pod tzw. „trybunę honorową” ze swoim transparentem. Tam zostali zaatakowani przez innych cywilów. W zamieszaniu Jarosław Sychła owinął transparentem „Uwolnić więźniów sumienia” Mirosława Seclera funkcjonariusza SB. Był to jedyny w swoim rodzaju wypadek

DUSZPASTERSTWO
LUDZI PRACY
m. Gorzów Wlkp.

Gorzów Wlkp. 19.04.1988

Szanowny

Panie Dyrektorze

Duszpasterstwo Ludzi Pracy w Gorzowie Wielkopolskim na ręce Pana Dyrektora przesyła zaproszenie dla wszystkich pracowników Waszego Zakładu Pracy do wzięcia udziału w Nabożeństwie, które odbędzie się 01.05.1988r. o godz. 19:00 w Kościele Najświętszej Maryji Panny Królowej Polski przy ul. Żeromskiego 22 w Gorzowie Wielkopolskim.

W modlitewnym spotkaniu 'Nad ludzką pracą, pochyleni' pragniemy zanosić przed Stworcy tron nasze prośby, cierpienia i troski ale również nasze winy. Modląc się za wszystkich tych, którzy oddali swoje życie za chleb i wolność, wsłuchamy się w wezwanie jakże z tej ofiary do nas płynie - wezwanie do odwagi i odpowiedzialności, wezwanie do przywrócenia naszej pracy sensu i godności.

Z wyrazami

należnego szacunku

Ks. St. Czerwiński
Ks. St. Czerwiński
LUDZI PRACY w Gorzowie Wlkp.

by „esbek” z transparentem „Uwolnić więźniów sumienia” manifestował przed pierwszomajową trybuną. Zatrzymano ogółem kilkanaście osób, w tym: małżeństwo Marię i Henryka Cieślaków, Stefanię Hejmanowską, Jacka Hejmanowskiego, Barbarę Hrybac, Juliana Leśkiewicza, Waldemara Morę, Zbigniewa Stępnia, Andrzeja Wołyńca, Zbigniewa Żmijskiego.

Wieczorem o godz. 19.00 w kościele przy ul. Żeromskiego odbyło się nabożeństwo majowe połączone z widowiskiem słowno-muzycznym o tematyce patriotycznej, a także z uroczystym spotkaniem ludzi pracy pod Białym Krzyżem. W uroczystości udział wzięły liczne delegacje z gorzowskich zakładów pracy. Nad głowami wiernych rozwinięto transparenty „Popieramy Nową Hutę”, „Solidarność Gorzów” w trakcie spotkania przemawiał Stanisław Żytkowski. Obecnych było ok. 2 tys. ludzi¹².

02.05.88 Rozpoczął się strajk w Stoczni Gdańskiej. Główne postulaty to: podwyżka płac, przywrócenie NSZZ „Solidarność” oraz zwolnienie więźniów politycznych.

05.05.88 W godz. rannych oddziały specjalne MO siłą stłumiły strajk w Hucie im. Lenina. W odpowiedzi na działania ZOMO w Krakowie, Lublinie i innych miastach akademickich rozpoczęły się strajki okupacyjne na uczelniach wyższych¹³.

07.05.88 O godz. 19:00 odbyło się spotkanie Rady Duszpasterstwa Świata Pracy, omówiono przebieg zajęć w czasie pochodu 1-majowego w Gorzowie i ostatnie wydarzenia w kraju.

04.06.88 O godz. 19:00 odbyło się spotkanie Rady Duszpasterstwa Świata Pracy¹⁴.

05.06.88 (niedziela) O godz. 13.00 comiesięczna msza św. dla DŚP. Po mszy odbyło się kolejne spotkanie, na którym Wojciech Szczepanowski, członek Rady Regionu NSZZ „Solidarność”, wygłosił odczyt pt. : *Rady Narodowe – nadzieje i rzeczywistość*. Prelegent omówił pokrótce historie samorządu terytorialnego od rozbiorów do 1950 roku, kiedy to wzorując się na Związku Sowieckim, komuniści wprowadzili w Polsce stalinowski model terenowych organów władzy państwowej, który mimo poprawek – przetrwał do dnia dzisiejszego, pozbawiając społeczność lokalną prawa decydowania o rozwoju miasta lub gminy. Mówiąc o ordynacji wyborczej do rad narodowych, prelegent zwrócił uwagę na jej sprzeczności z Konstytucją PRL i jej niedemokratyczny charakter. Stwierdził, że zupełny brak zainteresowania wyborców, szumnie określanej jako „walka wyborcza” świadczy o niechęci ogromnej części społeczeństwa do dawania świadectwa kłamstwu. W trakcie dyskusji członkowie Rady Regionu dzielili się swoimi spostrzeżeniami z udziału w spotkaniach przedwyborczych. 5 czerwca wieczorem podobne spotkanie odbyło się w Duszpasterstwie Świata Pracy w Międzyrzeczu¹⁵.

(Jest to ostatnie udokumentowane spotkanie Duszpasterstwa Ludzi Pracy w Gorzowie Wlkp.)

12 Notatka sporządzona na podstawie: „Feniks”, nr 166 z 7 maja 1988

13 Na podstawie: J. Skórzyński, M. Pernał, *Kalendarium Solidarności 1980-1989*, s. 169-170.

14 Na tej dacie kończą się notatki prowadzone przez p. T. Klimek.

15 *Feniks*, nr 170 z 13 czerwca 1988, (jest to ostatnie udokumentowane spotkanie DLP w Gorzowie Wlkp.)

Zakończenie.

Duszpasterstwa Świata Pracy odegrały szczególną rolę w okresie lat osiemdziesiątych. Jak wspomina ksiądz kardynał Henryk Gulbinowicz, w latach osiemdziesiątych przewodniczący Komisji ds. Duszpasterstwa Ludzi Pracy w Episkopacie Polski: [Komisja] składała się z pięciu biskupów i wielu rozmaitych ekspertów. Głównym naszym celem było przybliżanie robotnikom nauki społecznej Kościoła i opracowanie programu duszpasterskiego dla każdej diecezji. W parafiach, gdzie przeważali robotnicy, zaczęto realizować nasz program, m.in. spotkania, rekolekcje i pielgrzymkę na Jasną Górę w trzecią niedzielę września. [...] Organizowaliśmy też pomoc materialną dla tych, którzy znaleźli się w szczególnej sytuacji. Chcę podkreślić, że duszpasterstwo ludzi pracy zdało szczególnie egzamin w czasie stanu wojennego. Nie muszę chyba dowodzić, że tamten system, przynajmniej w teorii, a na pewno w ideologii, opierał się na robotnikach. Stąd wpływ Kościoła na tę społeczność uważał za groźny. Warto więc przy okazji przypomnieć, że dzięki Kościołowi robotnicy dowiadawali się o swoim znaczeniu i możliwościach działań. Było wiele szkoleń prawnych, socjalnych, społecznych, samopomocowych, politycznych itp. Przecież nie wystarczyło być przeciw tamtej władzy, trzeba było uczyć się ten sprzeciw skutecznie wyrażać. Zatem mądrze organizować się. Najbliższa niedziela po Trzech Królach gromadziła duszpasterzy ludzi pracy na specjalnych wykładach. Na cztery dni przyjeżdżało na Jasną Górę zwykle 140–160 księży. Wykładowcami bardzo często byli przedstawiciele zachodnich organizacji pracy. Potem duszpasterze nieśli tę wiedzę środowiskom robotniczemu. Nie boję się tego powiedzieć, powstawały kadry III Rzeczypospolitej i ruch obywatelski, który wkrótce obalił komunizm. Nie twierdzę, że tylko Kościół ma tu zasługi, ale on również je ma. Opracowaliśmy także słynne „Listy do robotników”. Jeden z nich, bardzo zresztą piękny i we właściwym dlań stylu, zredagował na moją prośbę ks. prof. Józef Tischner. Był, jak się mówiło, kapelanem „Solidarności”, stworzył filozoficzny etos tego ruchu¹⁶.

Na organizujących się w stanie wojennym duszpasterstwach ludzi pracy zaczęły wtedy bazować podziemne struktury „Solidarności”. Najbardziej prężne było duszpasterstwo warszawskie prowadzone przez księdza Jerzego Popiełuszkę. W 1983 r. zorganizował pierwszą pielgrzymkę Duszpasterstwa Ludzi Pracy na Jasną Górę. Zapoczątkowało to w następnych latach cykl corocznych pielgrzymek ludzi pracy do Częstochowy gromadzących po kilkadziesiąt tysięcy osób.

Gorzowskie Duszpasterstwo Ludzi Pracy, mimo prężnie działających podziemnych struktur Solidarności, formalnie powstało stosunkowo późno, bo w styczniu 1986. Wzorowano się na istniejących już wcześniej duszpasterstwach w innych ośrodkach Polski.¹⁷

Jak wspomina Stanisław Żytkowski¹⁸, głównym powodem powołania duszpasterstwa była chęć budowania solidarności między ludźmi, sfera budowania społeczeństwa otwartego, która wymagała otwartych form działania, początkowo bardzo ostrożnych, z biegiem lat jednak coraz śmielszych. Pierwszą z takich inicjatyw było powołanie Diecezjalnego Komitetu Pomocy w Gorzowie Wlkp., który współpracował ściśle ze strukturami „Solidarności” i którego działalność była jawna. Komitet firmowany był przez Kościół, praco-

16 Fragment książki pt. „A Kościół trwa. Rozmowy z kardynałem Gulbinowiczem”, która wkrótce ukaże się w Wydawnictwie Wrocławskim.

17 Duszpasterstwa ludzi pracy istniały już min. w takich ośrodkach, jak: Płock, Warszawa, Poznań, Włocławek, Przemyśl, Wrocław, Sandomierz, Pelplin, Siedlce, Szczecin, Lublin, Tarnów, Radom, Kwidzyn.

18 Stanisław Żytkowski – przewodniczący podziemnej Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” w Gorzowie w latach 1983–1989.

wali w nim jednak ludzie Solidarności i korzystali tu z pełnej niezależności. W efekcie jego pracy nikt z licznych osób więzionych w naszym regionie ani nikt z ich rodzin nie pozostał bez pomocy i opieki [...] Następną instytucją o charakterze jawnym, zorganizowaną przy pomocy Kościoła Katolickiego, było Duszpasterstwo Świata Pracy. W pierwszym okresie działało ono w parafii św. Stanisława Kostki (tzw. Biały Kościół) prowadzonej przez franciszkanów, a następnie w parafii księdza Eugeniusza Jankiewicza na ul. Żeromskiego. W ramach duszpasterstwa z całej Polski zapraszaliśmy na otwarte spotkania ludzi kultury, artystów, dziennikarzy, działaczy Solidarności. Duszpasterstwo Świata Pracy było płaszczyzną jawnych spotkań, dyskusji na istotne tematy nurtujące Polskę. Już na początku powołania Duszpasterstwa obok zadań edukacyjnych postawiliśmy sobie zadanie praktyczne – zdobycie samorządu pracowniczego. W 1983 r. władze odwiesiły zakaz funkcjonowania samorządów pracowniczych. Podjęliśmy w związku z tym decyzję, że „Solidarność” będzie próbowała wziąć udział w wyborach do tych samorządów i spróbuje je wygrać. Zaproszeni goście – między innymi autorzy ustawy o samorządzie pracowniczym a także praktycy – prowadzili w salce przy Białym Kościele wykłady i szkolenia, a przede wszystkim przekonywali do sensowności takiego działania. W efekcie udało się nam już w tamtym okresie wygrać wybory do samorządu pracowniczego w gorzowskim „Stilonie”. Był to jedyny zakład, w którym działacze Solidarności zdecydowali się na taką akcję, ale dla nas stanowiło to duży sukces i ważną lekcję, w jaki sposób działać jawnie i nie ukrywając przed światem zewnętrznym, że my jesteśmy „Solidarnością”, że z „Solidarnością” się identyfikujemy i nie mamy zamiaru od niej odejść.

Olbrzymia wdzięczność za stworzenie takich możliwości należy się kościołowi katolickiemu, personalnie przede wszystkim biskupowi pomocniczemu Pawłowi Sosze, który zawsze życzliwie odnosił się do naszych propozycji. Kościół w Polsce wypracował sobie pewną przestrzeń wolności i w chwili największej potrzeby udostępnił ją – oczywiście na miarę swoich możliwości – ludziom Solidarności. Kościoły i sale parafialne stały się dla nas miejscem spotkań i dyskusji bez całego sztafażu konspiracyjnego. Oczywiście, że byliśmy obserwowani, ale tu uczyliśmy się tego nie bać, uczyliśmy się nie kryć swojego związku z Solidarnością¹⁹.

Spotkania w ramach Duszpasterstwa odbywały się w każdą pierwszą niedzielę miesiąca po mszy św. o godzinie 13.00 w Białym Kościele. Opiekunem DŚP od stycznia 1986 do stycznia 1988 był o. Dariusz Sosnowski, w późniejszym czasie od lutego 1988 r. tę funkcję pełnił ks. Stanisław Czerwiński.

Na czele duszpasterstwa stała Rada, w skład której na przestrzeni trzech lat wchodziła: Łucja Bernat, Edward Borowski, Henryk Cieślak, Zygmunt Cizsak, Stefania Hejmanowska, Teresa Klimek, Władysław Klimek, Kazimierz Kołodziej, Jerzy Korsak, Julian Leśkiewicz, Elżbieta Łukszo, Jadwiga Ostrowska, Józef Wielecki, Wojciech Wróblewski, Bazyl Żukowicz, Stanisław Żytkowski, a stronę kościelną reprezentowali ks. Witold Andrzejewski, ks. Stanisław Czerwiński, o. Józef Koszerny i o. Dariusz Sosnowski.. Zadaniem Rady była organizacja pracy, z myślą o pogłębianiu wiedzy religijnej, społecznej i historycznej. Realizowano to albo poprzez zajęcia w Studium Wiedzy Religijnej, albo poprzez otwarte spotkania czy wykłady. Zajęcia w ramach Studium Wiedzy Religijnej obejmowały nie tylko wykłady z teologii moralnej, historii Kościoła, historii Polski czy

19 S. Ż y t k o w s k i, *Podziemie w stanie wojennym*, wykład wygłoszony na Uniwersytecie Zielonogórskim 13 XII 2007 r. (w druku).

katolickiej nauki społecznej ale również z zakresu prawa, pracy samokształceniowej i samorządności.

Otwarte spotkania, które z reguły odbywały się w pierwszą niedzielę miesiąca po mszy dla DŚP o godzinie 13.00 w salce katechetycznej w Białym Kościele, cieszyły się bardzo wysoką frekwencją²⁰. Od stycznia 1986 do czerwca 1988 odbyły się następujące prelekcje i wykłady:

– styczeń: ks. Witold Andrzejewski, homilia na inaugurację duszpasterstwa nt. *Zadania jakie stoją przed światem pracy*

– luty: Władysław Klimek wygłosił prelekcję nt. *Człowiek istotą społeczną*

– marzec: Teresa Klimek wygłosiła prelekcję nt. *Ludzie ludziom bliscy*

– kwiecień: Tadeusz Rachowski, działacz samorządowy w FSO, wygłosił odczyt *Działalność samorządu pracowniczego*

– maj: doc. Szymon Jakubowicz, ekspert KKP NSZZ „Solidarność” od spraw samorządów, przedstawił *Historię samorządów w powojennej Polsce*

– czerwiec: dr Andrzej Malanowski – wykładowca prawa pracy w Uniwersytecie Warszawskim, wygłosił prelekcję *Refleksje prawnika na temat działalności samorządów pracowniczych w świetle orzecznictwa sądów*.

Przerwa wakacyjna: zajęcia i wykłady się nie odbywały przez lipiec i sierpień.

Rok szkolny 1986/87

– wrzesień: Bogumił Studziński – wykład nt. *Pokój i roli Polski w Europie*

– październik: dr Ryszard Legutko, omówił rozwój myśli liberalnej w oparciu o wydaną w niezależnym obiegu własną książkę *Dylematy kapitalizmu*

– listopad: dr Antoni Lenkiewicz z Uniwersytetu Wrocławskiego wygłosił prelekcję nt. *Drogi do niepodległości Józefa Piłsudskiego*

– grudzień: Jan Józef Lipski mówił o działalności KOR-u

– styczeń: zapowiadany odczyt z katolickiej nauki społecznej dr Antoniego Lenkiewicza nie odbył się

– luty: dra Antoni Lenkiewicz, wykład nt. *Katolickie prawa narodu – hasła „agraryzm, człowiek”*

– marzec: dr Antoniego Lenkiewicza: *Katolickie prawa narodu – hasło „demokracja”*

– marzec: Jan Lityński wygłosił wykład o naturze komunizmu pt. *Czy komunizm może ewoluować?*

– kwiecień: dr Antoni Lenkiewicz kolejny wykład z cyklu „Katolickie prawa narodu”, tym razem prelegent mówił o: *gospodarce, historii i honorze*

– maj: dr Antoni Lenkiewicz, kontynuacja wykładu – hasła: *informacja, inteligencja, intelekt*

– w czerwcu ze względu na pielgrzymkę Jana Pawła II do Polski wykładu nie było

Przerwa wakacyjna: zajęcia i wykłady się nie odbywały przez lipiec i sierpień.

Rok szkolny 1987/88

– wrzesień: ks. Witold Andrzejewski wykład: *O różnych koncepcjach pracy – w chrześcijaństwie i w marksizmie*

– październik: dr Szczęśny-Górski, pracownik Akademii Medycznej w Poznaniu, prelekcja nt. *Energia jądrowa i zagrożenia z niej wynikające*

²⁰ Frekwencja na takich wykładach głównie zależała od prowadzącego, osoba bardzo znana potrafiła przyciągnąć na wykład nawet 300 osób, jednak średnia obecność na takich wykładach wahała od ok. 70 do 100 osób.

- listopad: kolejny wykład dra Antoniego Lenkiewicza
- listopad: Stefan Bratkowski, odczyt (niestety nieznanym jest temat odczytu) wiadomo tylko że się odbył
- luty: Jerzy Ciemniowski wygłosił prelekcję nt. *Prawne aspekty encykliki Laborem Exercens*
- marzec: Zbigniew Romaszewski, przewodniczący Komisji Interwencji i Praworządności NSZZ „Solidarność”, omówił stan praworządności w PRL
- kwiecień: Andrzej Milczanowski i Stanisław Możejko pogadanka nt. *Pluralizm związkowy*
- w maju ze względu na napiętą sytuację strajkową wykład się nie odbył
- czerwiec: Wojciech Szczepanowski, członek Rady Regionu NSZZ „Solidarność”, wygłosił odczyt nt. *Rady Narodowe – nadzieje i rzeczywistość*.

Bardzo wysoka frekwencja na wykładach, (średnio ok. 100 osób, a w wypadku wykładu Z. Romaszewskiego ok. 300 osób) pokazuje, że były to inicjatywy, które spotkały się nie tylko z ówczesnymi oczekiwaniami społecznymi, ale i z pozytywnym odbiorem.

Duży wpływ na frekwencję miało też to, że zasadnicza działalność duszpasterstwa przypadła na okres, gdy w kraju sytuacja społeczno-polityczna uległa zasadniczej poprawie i działalność opozycyjna „półotwarta” już nie wiązała się z takimi konsekwencjami, jak to miało miejsce w początkowym okresie stanu wojennego. Trzeba zaznaczyć, że w tym czasie nie ustały szykanowania wobec opozycjonistów za działalność w „Solidarności”, ale aresztowań już nie było²¹. Sankcje ograniczały się już głównie do kar grzywny lub zatrzymań na 48 godzin.

17 lipca 1986. Sejm uchwalił ustawę „o szczególnym postępowaniu wobec sprawców niektórych przestępstw” umożliwiającą wyjście na wolność dużej części więźniów politycznych, a 11 września 1986 minister spraw wewnętrznych generał Czesław Kiszcak ogłosił, iż na wolność wyjdą wszystkie osoby skazane za działalność opozycyjną. W sumie amnestia objęła 225 osób. To zapoczątkowało „falę” powoływania jawnych struktur „Solidarności”, nie rozwiązując na wszelki wypadek podziemnych struktur. 29 września Lech Wałęsa powołał jawną centralną strukturę związku Tymczasową Radę NSZZ „Solidarność”. W następnych miesiącach zaczęły powstawać też regionalne struktury „Solidarności”. 30 września RKW NSZZ „Solidarność” Mazowsze, 5 października w Lublinie powołano Radę NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego, 7 października Radę NSZZ „Solidarność” Regionu Śląsko-Dąbrowskiego, 8 października ZR NSZZ „Solidarność” Ziemi Łódzkiej. Przez następny 1987 rok powołano jawne struktury związku w większości regionów kraju.

Również w Gorzowie po kilkumiesięcznych przygotowaniach powołano 12 stycznia 1988 jawny organ związkowy, jakim była Rada Regionu NSZZ „Solidarność”. Powołanie Rady Regionu w składzie: Zbigniew Bodnar, Henryk Cieślak, Zygmunt Ciszak, Zygmunt Falkowski, Kazimierz Grabowski, Krzysztof Hańbicki, Stefania Hejmanowska, Teresa Klimek, Franciszek Kotwicki, Andrzej Kruszakin, Kazimiera Lenartowicz, Julian Leśkiewicz, Radosław Łotoczko, Elżbieta Łukszo, Zenon Michałowski, Waldemar Mora, Kazimierz Modzela, Zenon Nowak, Grażyna Pytlak, Wojciech Szczepanowski, Paweł Szymkiewicz, Mieczysław Wesołowski, Zdzisław Wiernicki, Stanisława Wiśniewska, Ra-

21 Ostatnie aresztowanie w Gorzowie za działalność podziemną miało miejsce 29 sierpnia 1986 r., kiedy to wpadła drukarnia Feniksa w tarasowcu na osiedlu Staszica. Aresztowano wtedy: Zbigniewa Derewońko, Romualda Osipowicza, Stanisława Wicika i Bronisława Żurawieckiego.

fał Zapadka, Bronisław Żurawiecki, Stanisław Żytkowski²² – było kolejnym elementem włączenia się regionu gorzowskiego w cykl przemian, który trwał w Polsce już od ponad roku. Jak silne było powiązanie Duszpasterstwa Ludzi Pracy z „Solidarnością”, świadczy fakt, że w składzie Rady Regionu znalazła się większość członków z Rady Duszpasterstwa.

Poza tym należy wskazać jeszcze na jeden aspekt. Duszpasterstwo stanowiło również płaszczyznę wokół której następowała integracja środowiska gorzowskiej opozycji. Wspólne świętowanie, łamanie się opłatkiem czy dzielenie święconką – pogłębiało i umacniało więzy społeczne, tworzyła się wspólnota ludzi, których łączyły więzi uznawanych wartości, przekonań, przeżyć i wydarzeń. Tak więc inicjatywa obejmowania duszpasterstwem środowisk pracowniczych okazała się niezwykle cenna, dając możliwość pozbawionym swoich organizacji pracownikom bycia we wspólnocie, zapoznania się z nauką społeczną Kościoła, miejscem wymiany poglądów i doświadczeń.

Duszpasterstwo Ludzi Pracy, mimo że formalnie nadal istniało, to straciło swój dotychczasowy charakter. Duszpasterstwo, powołane w sytuacji gdy nie było możliwości otwartych działań o charakterze społecznym, w zmieniającej się sytuacji zmieniało również swą formułę ograniczając się z czasem tylko do formacji religijnej.

22 Skład Rady Regionu NSZZ „Solidarność” ulegał zmianie ten podany jest na podstawie: *Feniks*, 1988, nr 162, w późniejszym okresie dokooptowano do Rady kolejne osoby, w czerwcu 1988 liczył już 30 osób.